

PATRIMONIU

MEȘTEȘUG ȘI ARTĂ. OBIECTE DE CULT-DRAGOSTEA PENTRU FRUMOS

Lavinia – Carmen Avram

Într-o lume a tehnologiei IT, darul lucrării lemnului nu mai este așa de căutat. Rar întâlnim pe cineva interesat dacă lemnul are sau nu o față ascunsă, sau care să se bucure când vede o bucată de lemn „mângâiată”. Însă meșterii nu renunță, lasă moștenire urmașilor o daltă, un ciocan și o mare iubire.

Civilizația lemnului adună sentimente și energii umane deosebite.

Lemnul se cioplește peste tot; trucidorii și artiștii fac din el construcții sau opere de artă. Exprimările artistice ale țăranilor români cioplitori în lemn formează civilizația românească a lemnului.

Expresii ale unei inteligențe remarcabile, capabile să transfere un „conținut sufletesc într-unul material concret etern”, componentele acestei civilizații aduc în atenția noastră pe creatorii, care s-au numit modest „meșteri”¹. În mâinile unui meșter, o bucată de lemn prinde contur, formă și unicitate. Dalta scrijelește lemnul uscat și diform, descoperind ceva nemaivăzut de nimeni. Nu apare deodată, ci, treptat, lemnul se dezgolește de așternut și își arată inima.

Călătorul iubitor de frumos poate vedea în muzee etnografice și nu numai, case țărănești, leagăn atârnat de cumpănă și vârtelnițe, etc., care toate amintesc de satul românesc². Însă aceste minuscule opere de artă – obiectele de cult (crucea, prescura și pistolnicul) – delimitează un univers estetic și plin de simboluri suficient pentru a defini un popor.

În altarul fiecărei Biserici, pe Sfânta Masă se află mai multe obiecte de cult, cum ar fi: Sfântul Antimis, Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce, Sfântul Chivot,

¹ Romul Pop, *Glasul pecetarelor*, Editura Galaxia, Gutenberg, 2006, p.135.

² *Ibidem*, p.15.

Sfeșnicele, Crucea Răstignirii, care se folosesc în timpul Sfintei Liturghii. La Proscomidiar se află: Sfântul Potir, Discul, Steaua, Copia, Lingurița, Acoperămitelile Sfintelor vase, Prescura.

Pentru săvârșirea Sfintei slujbe, încă din cele mai vechi timpuri s-au folosit anumite vase și obiecte de cult, realizate mai întâi din materiale simple (cum ar fi lemnul), apoi, o dată cu înflorirea cultului, ele au fost realizate din materiale mai scumpe și frumos împodobite³.

Din aceste obiecte de cult, Sfânta Cruce cât și Prescura simbolizează jertfa Mântuitorului și a credinciosului.

În colecția Muzeului de Istorie din Sighișoara se află o mică colecție de Sfinte Cruci de lemn, unele dintre ele pictate față, verso.

Sfânta Cruce este un obiect cu care preotul binecuvântează pe credincioși la Sfânta Liturghie. Ea se folosește la toate slujbele bisericești, ca de exemplu: sfințirea apei, botez, cununie, precum și la procesiuni. Ea simbolizează pe de o parte renunțarea și lepădarea de sine a creștinului, după cum a spus Mântuitorul: „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie”⁴; pe de altă parte ea este și stindardul de luptă cu care câștigăm biruința împotriva duhului rău, precum cântă Biserica „Doamne, armă asupra diavolului, crucea Ta ne-ai dat nouă...”⁵.

Conform inventarului Muzeului acestea sunt cele mai vechi cruci:

1. O cruce⁶ din lemn de brad, cioplit, finisat și pictat. Are o înălțime de 32,5cm și este pictată pe ambele fețe. Datează de pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Cromatica folosită la pictare este albastru un pic de roșu și un pic de alb.

³ Pr. Ene Braniște, *Liturghia generală, noțiuni de artă bisericească*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985, p.483.

⁴ *Sfânta Evanghelie*, Matei, XVI, 24.

⁵ *Molitfelnic*, Sfânta Taină a Maslului.

⁶ Număr inventar 3220, figura 1(a, b).

Pe partea pe care este reprezentată „Răstignirea Mântuitorului”, putem observa la mijloc pe Mântuitorul Iisus răstignit pe cruce, având pictat în partea stângă pe Maica Domnului și tot odată textul, cu litere chirilice, „răstignirea”, iar în partea dreaptă este pictat Sfântul Ioan Evanghelistul și textul, tot cu litere chirilice, „Iisus Hristos”. În partea de sus a crucii este reprezentat atât Soarele cât și Luna, pentru a sublinia un moment unic, când cele două astre au participat împreună la Răstignirea Mântuitorului. Sub această reprezentare este scris, pe o mică pancartă albă textul, cu litere chirilice, „Iisus Nazarineanul Regele Iudeilor”.

Pe partea pe care este reprezentat „Botezul Domnului”, în mijloc este reprezentat Mântuitorul Iisus, în partea stângă este pictat Sfântul Ioan Botezătorul și textul, cu litere chirilice, „Botez”, iar în partea dreaptă este pictat un Înger și textul, cu litere chirilice, „Iisus Hristos”. În partea de sus este pictat un motiv zoomorf, reprezentat printr-o imagine cu un porumbel cu capul în jos, care simbolizează apariția Sfântului Duh și de asemenea revelarea Sfintei Treimi.

Trebuie să menționăm că opoziția sau alcătuirea rafinată a armoniilor dădeau o imagine care prin caracterul său melodos trezește în privitor senzația unei ușurimi⁷.

2. O altă cruce⁸ din lemn de brad, finisat și pictat. Are o înălțime de 43cm (cu cui) și 38 cm (fără cui), ceea ce ne dovedește că avea postament. Este pictată pe ambele fețe și datează de pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Cromatica folosită la pictare este roșu pe margini și albastru per-ansamblu.

Pe partea cu „Răstignirea Mântuitorului”, în mijloc este reprezentat Mântuitorul Iisus, având pictat în partea stângă pe Maica Domnului și textul, cu litere chirilice, „Maica Domnului” (bănuiesc, pentru că este un pic șters, dacă țin cont de imaginea care o reprezintă pe Maica Domnului și de textul din partea

⁷ Monahia Iuliana, *Truda iconarului*, Editura Sophia, București, 2001, p.63.

⁸ Număr inventar 3221, figura 2 (a, b).

dreaptă); iar în partea dreaptă este reprezentat Sfântul Ioan Evanghelistul și textul, cu litere chirilice, „Ioan”. În partea de sus putem observa placa pe care scrie, cu litere chirilice, „Iisus Nazarineanul Regele Iudeilor” încadrată în mijlocul unui cerc care, pe jumătate are raze de Soare, iar cealaltă jumătate este Luna.

Pe partea cu „Botezul”, în mijloc este reprezentat Mântuitorul Iisus, în partea stângă este reprezentat Sântul Ioan Botezătorul și textul, cu litere chirilice, „Ioan”; iar în partea dreaptă este reprezentat un Înger și textul, cu litere chirilice, „Înger”. În partea de sus este pictat un motiv zoomorf reprezentat printr-un porumbel cu capul în jos și textul, cu litere chirilice, „Începutul și Sfârșitul”.

Cel de-al doilea obiect de cult, care simbolizează jertfa credinciosului este, după cum am menționat, Prescura.

Prescura este o pâine mică, în formă de cruce, floare sau simplu, rotundă, din aluat dospit⁹. Ea este o pâine ca oricare alta, însă primește caracterul de pâine sfântă în momentul în care este pecetluită cu literele „IS HS NI KA” – „Iisus Hristos Învingătorul”, victoria Lui Iisus Hristos asupra morții – și în momentul culminant al Sfintei Liturghii, când aceste cinstite daruri de pâine și de vin sunt prefăcute în însuși Trupul și Sângele Lui Hristos, prin puterea Duhului Sfânt care coboară asupra lor la invocarea preotului (epicleza) și apoi este dată credincioșilor așa cum și Mântuitorul a dat-o Sfinților Apostoli la Cina ce de Taină, spunând „Luati mâncați, Acesta este trupul Meu, care Se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor”¹⁰.

Ca vechime, prescura se întâlnește la creștini în momentul în care creștinismul a ieșit din catacombe. Simbolurile care îi individualizau pe creștini au fost trei: crucea, peștele și pecetluirea pâinii sfinte¹¹. Pentru înscrierea pe pâine a literelor sfinte se folosește un pecetar.

⁹ Figura 3 (a, b,)

¹⁰ *Sfânta Evanghelie*, Matei: 26, 26, Marcu: 14, 22.

¹¹ Pr. Ene Braniște, *op.cit.* , p. 485.

Numit pecetar, prescurnicer sau pristolnic, a fost în trecut nelipsit din casele credincioșilor români. Să povestești despre pecetar este ca o îmbinare a rugăciunii și a realizării pâinii sfinte. Actul în sine obligă la curăție sufletească. Frământarea aluatului este realizat de fecioare sau de mame devotate familiei. Acest pecetar era păstrat în lăzi de zestre, învelit în pânză de in¹². Făina din grâu curat și apa limpede nu o frământă decât o femeie curată trupește și sufletește, de preferință o văduvă bătrână cu o viață liniștită și cinstită. După ce aluatul este preparat, înainte de a fi pus la cuptor, el trebuie să devină prescură. Astfel, din lada de zestre este scoasă pecetea și partea peceții pe care sunt imprimare literele sfinte o apasă pe mijlocul aluatului, în timp ce rostește rugăciuni simple. Se pune la cuptor și a doua zi prescura este adusă la Biserică ca jertfă pentru cei vii și cei morți și conform poruncii Mântuitorului „Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea”¹³.

Ca și Sânta Cruce și Prescura o întâlnim în marile anotimpuri ale vieții: botez, nuntă, moarte și mai ales la evocarea morților de Sfintele Paști. Este semnul profund al vieții, pâinea ca hrană hristică.

Pecetarele¹⁴ au înălțime medie, între 5 și 20 cm și sunt formate din două segmente: partea inferioară care este asemănătoare unui postament de formă paralelipipedică pe care sunt incizate literele sacre („IS HI NI KA”); partea superioară se grupează în două tipuri: cele cu motive ornamentale și forme legate de ritul creștin, troițe sau cruci, și cele cu caracter laic. Aceste obiecte de cult au tendințe de abstractizare, aproape fiecare piesă fiind unică în felul ei.

Modestele rânduri prezintă în lumină câteva obiecte mici, dar cu o valoare artistică și teologică cu nimic mai prejos.

„Si iată potirul la gură te aduce,
Iisuse Hristoase tu jertfă pe cruce,

¹² Romul Pop, *op. cit.*, p.11.

¹³ Romul Pop, *op. cit.*, p.21; *Sfânta Evanghelie*, Luca: 22, 19.

¹⁴ Figura 4 (a, b, c), aparțin doamnei Rodica Jiga.

Hrănește-mă, mamă de sfânt Dumnezeu.
Ca bobul în spice și mustu-n ciorchine
Ești totul în toate și toate prin tine,
Tu, pâinea de-apururi a neamului meu.¹⁵”

Craft and art.
Religious objects – love for beauty
(summary)

Wood civilization gather human feelings and energies. For committing sacramental services, since ancient times, we have used some vessels and objects of worship. From these objects of worship, Holy Cross and Holy bread symbolizes the sacrifice of Jesus and also of his faithful people.

These Holy Cross are painted on double side. On one side we can see the crucifixion of Jesus, and on the other side de Jesus' baptism.

The second object symbolizing the sacrifice of his faithful people is the Holy bread. It is a little bread in the shape of flower, or cross, which receives sacred character of bread when it is sealed with the letters IS HS NI KA – Jesus Christ the winner. For the registration of letters on bread it's used a seal.

Cuvinte cheie: lemn, lemn pictat, obiecte de cult, Sfânta Cruce, prescura, pecete.

Keywords: wood, painted wood, religious items, Holy Cross, Holy bread, seal.

¹⁵ Nichifor Crainic, *Cântecul potirului*, în volumul „Șoim peste prăpastie”, București, 1990, p.101-102.

a – Răstignirea

b – Botezul

figura 1

a – Răstignirea

b – Botezul

figura 2

figura 3 - a

figura 3 – b

figura 3

figura 4 –a (față - verso)

figura 4 – b (față - verso)

figura 4 – c (față)

figura 4 – c (verso)

figura 4 – c

